

МІНІСТЕРСТВО ЗОВНІШНІХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Український державний науково-дослідний інститут
маркетингу та зовнішньоекономічної інформації /УДНДІМЗЕІ/

На правах рукопису

Верезомська Ірина Георгіївна

ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЗАКУПІВЛІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОДУКТІВ У ГОСПОДАРСТВАХ ОСОБИСТОГО СЕКТОРУ

08.07.05 - економіка торгівлі та послуг

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття вченого
ступеня кандидата економічних наук

Київ - 1995

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00754652 (Т)

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ

Українська державна науково-дослідна бібліотека

Українська державна науково-дослідна бібліотека ім. В. Стефаника

Київська вулиця

Бібліотека ім. В. Стефаника

БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ В. СТЕФАНИКА

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ДОСЛІДНА БІБЛІОТЕКА

08.07.05 - вимога до видачі та видача

А В Т О Р Е Ф А Т

Використання бібліотечної інформації

стаття в журналі «Бібліотека і культура»

МІНІСТЕРСТВО ЗОВНІШНІХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Український державний науково-дослідний інститут

маркетингу та зовнішньоекономічної інформації /УДНДІМЗЕІ/

На правах рукопису

Верезомська Ірина Георгіївна

ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЗАКУПІВЛІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОДУКТІВ У ГОСПОДАРСТВАХ ОСОБИСТОГО СЕКТОРУ

08.07.05 - економіка торгівлі та послуг

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття вченого
ступеня кандидата економічних наук

ІНБ ім. В. Стефанька
НА
Україна

Київ - 1995

АВ 32.333

ЛНБ України ім. В. Стефаника

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дисертація є рукописною роботою.

Робота виконана в Українському державному науково-дослідному інституті маркетингу та зовнішньоекономічної інформації.

Науковий керівник - кандидат економічних наук,
Андрійчук Віктор Григорович

Офіційні опоненти - доктор економічних наук,
Хищенко Володимир Васильович
кандидат економічних наук, доцент
Здобнова Ізольда Григорівна

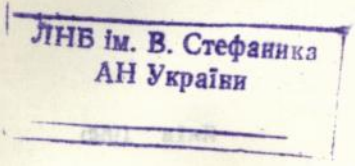
Провідна організація - Центральна Спілка споживчих товариств України

Захист дисертації відбудеться " 25 " травня 1995 р. в 16 годин на засіданні спеціалізованої вченої ради К 01.50.01 по присудженню вченого ступеня кандидата економічних наук Українського державного науково-дослідного інституту маркетингу та зовнішньоекономічної інформації за адресою: 252042, Київ-42, МСП-601, вул. Чигоріна, 57.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці УкрДНДІ маркетингу та зовнішньоекономічної інформації.

Автореферат розіслано " 21 " квітня 1995 р.

Вчений секретар спеціалізованої ради Т.В. Грицай

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Економіка України знаходиться в стадії переходу від командно-адміністративної системи до ринкових відносин. У процесі реформування відносин власності (і, зокрема, на землю) важливе місце займає питання зростання ефективності закупівлі продовольчих ресурсів при різних формах господарювання на селі.

В Україні, де громадському сектору завжди віддавалась перевага, розвитку інших форм землекористування належним чином увага не приділялась. Той факт, що значна кількість продукції виробляється за рахунок присадибних ділянок, фактично замовчувався, або роздівлявся у контексті додаткового прибутку до основної плати за працю в громадському господарстві. Як в засобах масової інформації, так і в економічній літературі існували переважно односторонні погляди на це важливе явище і на саму категорію так званого "особистого підсобного господарства". Вважалось, що особисте підсобне господарство не є самостійним типом господарювання, а мотивація праці в них не має товарного характеру.

Але на практиці така трудова самостійність виходить далеко за рамки праці любителя-садовода, або огородника.

Статистичні показники за 1993 рік свідчать, що в Україні за рахунок праці населення (поза громадського сектору виробництва у сільському господарстві) виготовлено 39,4% усієї продукції сільсько-го господарства, у тому числі 36,2% продукції рослинництва та 42,8% продукції тваринництва.

Одним з головних організаторів закупівлі та збуту продукції особистих господарств виступає споживча кооперація. Заготівля продукції у населення в 1990-1993 рр. складає більш як 60%, а в 1994 р. 70% загального обсягу заготівельного обороту споживчої коопе-

рації. Збільшення частки закупівлі у населення зумовлене тим, що громадські господарства, при зниженні загального обсягу виробництва, почали збувати сільськогосподарську продукцію за прямими господарськими зв'язками, минаючи посередника-заготівельні організації споживчої кооперації.

Разом з тим, існують істотні резерви збільшення обсягу закупівлі сільськогосподарської продукції в особистих підсобних господарствах населення, так як їх товарні ресурси освоюються в незначній мірі. Так, у 1994 р. організаціями споживчої кооперації України закуплено лише 8,7% м'яса та м'ясопродуктів, 2,0% картоплі, 9,2% плодів та ягід, 2,3% овочів обсягу товарної продукції, виготовленої в господарствах особистого сектору населення.

Вивченню проблеми розвитку особистих підсобних господарств, їх ролі у збільшенні продовольчих ресурсів, а також підвищенню ефективності організації закупівлі виготовленої в них сільськогосподарської продукції присвячено досить багато робіт і досліджень.

Серед теоретиків кооперації найпомітніше місце займає О.В.Чаянов, котрий у свій час виділив ряд важливіших критеріїв організації сільськогосподарського виробництва, розвитку його форм. Висновок, що саме сільськогосподарська праця з її винятковістю поряд з пануючими соціально-економічними відношеннями визначає організаційні форми сільського господарства і потребує їх різноманітності, актуальний і сьогодні.

Значний внесок у розробку теоретичних основ розвитку АПК та організації заготівлі споживчої кооперації в Україні та СНД зробили О.Бабій, В.Бондаренко, Б.Зима, О.Крашенінников, А.Латиш, В.Мартинів, В.Мар'яновський, В.Матусевич, О.Попова, М.Прендкович, О.Серова, В.Терещенко, Л.Шепотько та інші. Із зарубіжних учених відзначимо Д.Бартока, Д.Кобіа, Дж.Фатрелла (усі - США), Ф.Факете (Угорщина),

Е.Хедді, В.Холдена, Дж.Шеперда (усі США). Проте, до сьогоднішнього часу, в економічній літературі не проведено системного аналізу, не приведені методологічні підходи і не розроблені конкретні методичні рекомендації, напружені на виявлення резервів та економіко-організаційних можливостей збільшення закупівлі сільськогосподарських продуктів в господарствах особистого сектору. Саме ці обставини викликали необхідність і визначають актуальність проведення цього дослідження та розробки методичних рекомендацій по підвищенню ефективності праці торгово-закупівельних комплексів.

Мета і завдання дослідження. Основна мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб комплексно на основі системного підходу дослідити організацію закупівлі сільськогосподарських продуктів в господарствах особистого сектору і розробити методичні рекомендації по підвищенню ефективності роботи торгово-закупівельних комплексів в умовах переходу до ринкових відносин.

Для досягнення мети дослідження поставлені **основні завдання**:

- вивчити роль, тенденції розвитку та можливості особистих підсобних господарств у виробництві сільськогосподарської продукції та забезпечення нею населення України;
- проаналізувати організацію діяльності торгово-закупівельних комплексів споживчої кооперації України, ступінь освоєння товарних ресурсів сільськогосподарської продукції, виготовленої в ОПГ, виявивши резерви і можливості їх збільшення;
- розробити основи системного підходу організації закупівлі сільськогосподарських продуктів у господарствах особистого сектору;
- визначити критерії ефективності функціонування торгово-закупівельних систем;
- скласти схеми розрахунку надійності системи різноманітних структур торгово-закупівельного комплексу;

розробити основні напрямки по удосконаленню організації та управлінню в торгово-закупівельному комплексі;

дослідити "вузькі місця" у діяльності тогово-закупівельних комплексів та визначити шляхи щодо підвищення ефективності окремих його елементів;

визначити методи ефективного стимулювання збільшення закупівлі сільськогосподарських продуктів у господарствах особистого сектору.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є організація закупівлі сільськогосподарських продуктів у господарствах особистого сектору та удосконалення економіко-організаційних шляхів їх збільшення в умовах переходу до ринкових відносин. Об'єктом дослідження обрано торгово-закупівельну систему споживчої кооперації України.

Інформаційна база дослідження - матеріали статистичних та бухгалтерських звітів Укоопспілки та Полтавської облспоживспілки, дані вибіркового обстеження (опиту) 261 власника особистих підсобних господарств та 135 заготівельників Полтавської облспоживспілки.

Методика дослідження. Методологічною основою дослідження є принципи діалектичної логіки (теорії процесу пізнання).

У процесі дослідження застосовані засоби статистичного групування, порівняння, логічного аналізу і синтезу, економічного моделювання, техніко-економічних розрахунків, теорія графів; використовувалися середні та відносні величини, індексні показники, економіко-математичні прийоми (кореляційний системний аналіз). У дисертації використано наукові праці українських та зарубіжних вчених з проблем організації закупівлі сільськогосподарських продуктів у господарствах особистого сектору, практичний досвід формування механізму переходу до ринкових відносин торгово-закупівельних систем України, країн СНД, Східної Європи, а також особисті спостереження

автора щодо окремих райспоживспілок, райспоживтовариств, райкоопаг-готпромів. Використано Закони і постанови Верховної Ради України, нормативні документи державних виконавчих органів та Центральної Спілки споживчих товариств України, що стосуються питань переходу до ринкових відносин, розвитку підприємницької діяльності, орендних відносин та інструктивно-методичні матеріали, періодичні видання, в яких висвітлювалися проблеми, що відносяться до теми дисертаційної роботи.

Наукова новизна результатів дослідження:

визначені сучасні соціально-економічні умови і тенденції розвитку аграрного особистого сектору в умовах переходу до ринкових відносин;

обгрунтована можливість та необхідність застосування системного підходу організації закупівлі сільськогосподарських продуктів в господарствах особистого сектору для підвищення ефективності та надійності функціонування торгово-закупівельних комплексів;

розроблені схеми розрахунку надійності функціонування системи різноманітних структур торгово-закупівельного комплексу, що побудовані з урахуванням особливостей виробництва окремих видів продукції;

виявлені шляхи удосконалення організації та управління торгово-закупівельними комплексами, що сприяють підвищенню ефективності їх роботи.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що їх використання дає змогу удосконалювати форми і методи організації закупівлі сільськогосподарських продуктів в господарствах особистого сектору торгово-закупівельними системами споживчої кооперації України. Це буде сприяти більш повному освоєнню ресурсів сільськогосподарських продуктів, які виробляються в особистих підсобних господарствах, надасть можливість збільшити обсяг їх заготівлі та

збуту, що в свою чергу, вплине на покращення забезпечення населення України продуктами харчування.

Впровадження та апробація результатів дослідження. Розроблені в дисертації економіко-організаційні методи збільшення закупівлі сільськогосподарських продуктів у господарствах особистого сектору та обґрунтування їх ефективності в умовах переходу до ринкових відносин, прийняті до впровадження Полтавською облспоживспількою (лист N 115 від 30.03.95 та Талди-Курганською облспоживспількою (Казахстан)(акт приймання-сдачі від 18 вересня 1991 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 3 наукові праці загальним обсягом 0,5 д.арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, переліку використаної літератури (103 джерела на українській, російській та німецькій мовах). Обсяг роботи - 143 сторінки тексту, ілюстрованого 29-ма таблицями і 3-ма малюнками.

Глава 1. Экономические условия развития закупок сельскохозяйственных продуктов в хозяйствах личного сектора.

1.1. Современные социально-экономические условия и тенденции развития аграрного личного сектора.

1.2. Обеспечение продовольствием населения Украины за счет личных хозяйств.

1.3. Закупки сельскохозяйственных продуктов в хозяйствах личного сектора организациями потребительской кооперации Украины.

Глава 2. Исследование эффективности торгово-закупочного комплекса на основе использования системного подхода.

2.1. Основные показатели и критерии системного подхода к организации и управлению торгово-закупочной деятельностью.

2.2. Оценка эффективности функционирования различных структур

торгово-закупочних комплексів.

Глава 3. Методическіе рекомендації по підвищенню ефективності роботи торгово-закупочних комплексів.

3.1. Рекомендації, направленні на підвищення ефективності функціонування досліджуваних суб'єктів торгово-закупочної діяльності.

3.2. Матеріальне стимулювання закупок сільськогосподарських продуктів в господарствах лічного сектора.

ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

На захист виносяться такі основні положення:

1. В загальній системі заходів, націлених на збільшення продовольчих ресурсів України, важливе місце посідає комплекс питань, пов'язаних із удосконаленням організації та підвищення ефективності закупівлі сільськогосподарських продуктів в умовах існування різноманітних форм власності та господарювання на селі.

Дослідженням встановлено, що найбільш складними та актуальними проблемами закупівлі сільськогосподарських продуктів є проблеми, пов'язані із збільшенням закупівлі продукції, виготовленої в особистих підсобних господарствах (ОПГ), частка яких в загальній кількості продукції сільського господарства за останні п'ять років постійно зростає і у 1994 р. склала 39,4%, у тому числі продукція рослинництва - 36,2% та продукція тваринництва - 42,8%. До того ж товарність ОПГ в Україні має потенційні можливості росту із збільшенням площі земельних наділів до 1 гектару за рішенням сільської та 2-х гектарів - за рішенням обласної Ради.

При виконанні дисертації враховувалось, що одним із основних організаторів закупівлі та збуту продукції особистих господарств

населення виступає споживча кооперація.

Сама природа цієї громадсько-господарської організації створює передумови до встановлення міцних зв'язків з ОПГ, бо в основі її закладені функції по забезпеченню пайщиків, якими є переважно власники особистих підсобних господарств, товарами народного споживання та надання допомоги по збуту сільськогосподарської продукції.

У 1990-1993 рр. заготівля продукції у населення склала понад 60%, а у 1994 р. - 70% загального обсягу заготівельного обороту споживчої кооперації. Частка закупівлі у населення основних видів сільськогосподарської продукції у 1993 році склала: картоплі - 72,1% овочів - 24,8 %, плодів і ягід - 84,2% м'яса та м'ясопродуктів - 80,1%, молока та молокопродуктів - 45,4%, яєць - 27,0%.

Одночасно в дисертації визначено, що в умовах жорстокої економічної кризи, яку переживає Україна, надзвичайно ускладнилась робота заготівельної галузі споживчої кооперації.

Зниження загального обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, скорочення ринків збуту, експортні обмеження, падіння купівельної спроможності населення, дефіцит пального, відсутність товарів для стимулювання, спад виконавчої та договірної дисципліни, відсутність досвіду роботи в умовах конкуренції призвело до скорочення закупівлі сільськогосподарської продукції у 1992-1994 рр., обсяг яких характеризується даними, приведеними у табл.1.

Вивчення існуючих методів організації та управління закупівлею в системі споживчої кооперації показує, що причиною зменшення закупівлі став цілком невірний погляд на закупівельну діяльність як на процес, пов'язаний, насамперед, з виконанням планів (завдань), а не з максимальним використанням виробничого потенціалу ОПГ, чому сприяла, передусім, недооцінка ролі ОПГ у виконанні продовольчої програми України.

Таблиця 1

Обсяги закупівлі окремих видів
сільськогосподарських продуктів споживчою
кооперацією України за 1988-1994 рр.

Сільськогоспо- дарські продукти	Одиниці виміру	Закуплено у			1994 р.у % до		Освоєно ресурсів населення у 1994 р,%
		1988	1992	1994	1988	1992	
М'ясопродукти (забійна вага)	тис.т.	370,3	255,7	123,3	33,3	48,2	8,7
Яйця	млн.шт.	2650,7	502,4	117,8	4,4	23,4	x
Картопля	тис.т.	1051,3	552,3	257,4	24,5	46,6	2,0
Овочі	тис.т.	1787,8	446,3	172,5	9,6	38,7	2,3
Плоди та ягоди	тис.т.	260,6	207,0	47,4	18,2	22,9	9,2

Крім того, немало негативних наслідків принесло надмірно централізоване, директивне управління процесом закупівельної діяльності споживчої кооперації.

В дисертації на основі ґрунтовного аналізу доводиться, що вдосконалення оперативного управління закупівельною діяльністю торкається багатьох її сторін як складного процесу, котрим необхідно управляти, а саме проводити певні корегуючі заходи із урахуванням змінених умов, що не завжди вдається зробити саме в силу відсутності єдиного комплексного підходу до проблем закупівельно-заготівельної діяльності.

2. В дисертації детально досліджена можливість збільшення обсягів та підвищення ефективності закупівлі продукції, виготовленої

в ОПГ на основі використання системного аналізу.

Вивчення можливості об'єднання процесів торгово-закупівельної діяльності, пов'язаних із закупівлею, зберіганням, переробкою, транспортуванням, торгівлею та використанням продукції ОПГ показує, що їх об'єднання правомірне, бо практично всі ці процеси, учасники і об'єкти є внутрішньосистемними. На цій основі автор доводить можливість використання системного підходу організації закупівлі сільськогосподарських продуктів у господарствах особистого сектору.

Системний підхід, який є на сьогодні домінуючим науковим напрямком, сформованим паралельно у області кібернетики та математичної логіки, як результат розвитку теоретичної науки з одного боку, і як відповідь на нагальні потреби у практиці економічного і господарського керівництва в умовах розвитку ринкових відносин, з іншого боку.

Згідно цієї концепції побудова системи - це всебічне урахування всіх обставин, виділення всіх факторів, пов'язаних з вирішенням проблеми.

Аналіз висловлювань, поглядів, побажань, сформульованих як провідними науковцями, так і практичними працівниками, дозволяє зробити висновок про те, що для торгово-закупівельних систем переважними та властивими якостями мають бути системність, надійність та економічність:

системність - це прагнення розглядати весь процес організації закупівлі, зберігання, транспортування, переробки та реалізації сільгосппродуктів як єдиний комплекс пов'язаних між собою об'єктів, що мають схожі властивості;

надійність - це така якість системи, яка не тільки дозволяє функціонувати із збереженням структурної цілосності, а й реалізувати свою основну мету - забезпечувати постійну наявність товарів у магазинах, задовольняти попит покупців, створювати високий рівень обслу-

говування покупців;

економічність, тобто реалізація мети не за рахунок підвищення надійності системи будь-якою ціною, а насамперед за рахунок економічно визначеного рівня надійності, заданим критерієм або функціоналом оптимальності.

Досліджено різноманітні критерії, що використовуються в економічній літературі та пропонуються спеціалістами заготівельних організацій в анкетах проведеного вибіркового обстеження. Зроблено висновок, що найбільш реальними і такими, що мають певну цінність та ймовірність стати або самостійним критерієм, або ввійти до сукупного (інтегрованого) критерія ефективності є:

сукупні витрати на закупівлю та реалізацію виробленої в ОПГ сільгосппродукції;

товарооборот по реалізації сільгосппродуктів;

валовий дохід, отриманий системою при тому чи іншому рівні надійності її функціонування;

обсяг закупленої продукції в ОПГ в натуральних показниках.

На основі аналізу приведених критеріїв з урахуванням практичної роботи та необхідності підвищення ефективності закупівлі при максимальному використанні виробничого потенціалу ОПГ, дисертант обґрунтовує та використовує в дослідженні і розробці рекомендацій критеріїв - обсяг закупленої продукції в ОПГ у натуральних показниках.

3. Аналіз особливостей виробництва, закупівлі, транспортування, зберігання, використання та продажу сільськогосподарської продукції ОПГ дає висновок, що єдину структуру для торгово-закупівельного комплексу всієї продукції сконструювати неможливо, бо особливості торгово-закупівельної діяльності, виробництва окремих видів продукції, фактори, що впливають на той чи інший результат, суттєво різняться, в силу чого доцільно побудувати три структури ТЗК:

- торгово-закупівельний комплекс " М'ЯСО ТА ЖИВНІСТЬ ";
- торгово-закупівельний комплекс " ОВОЧІ ";
- торгово-закупівельний комплекс " ФРУКТИ ".

Проведене опитування власників ОПГ Полтавської області дало змогу встановити, що при усій різноманітності особливостей виробництва тієї чи іншої продукції, багато основних рис стало можливим згрупувати, узагальнити і зробити висновки відносно того, що є визначальним при виробництві продукції, яка є об'єктом включення в той чи інший ТЗК.

Наприклад, для усіх трьох комплексів існують загальні проблеми: ступінь товарності ОПГ, забезпеченість транспортом, умови закупівлі та вивозу продукції, рівень забезпеченості складським господарством приймально-заготівельних пунктів, рівень закупівельних цін і т. ін., але, з іншого боку, якщо для ТЗК "М'ЯСО" визначальними факторами є корми, пасовища, сіножаті, господарські приміщення, то для ТЗК "ОВОЧІ" це вже будуть забезпеченість земельними ділянками, можливість їх обробки, насіння та інше.

Показники (елементи), пов'язані з виконанням певних операцій і робіт в тому чи іншому ТЗК, були очищені, агреговані, узагальнені та визначена їх середня кількісна оцінка.

На основі цих даних шляхом структурно-логічного аналізу характеру взаємозв'язків між елементами були сконструйовані блок-схеми та розрахункові формули для кожного торгово-закупівельного комплексу, за якими розраховані показники надійності (ефективності) для трьох ТЗК, результати яких приведені у табл.2.

Основною причиною невикористання виробничого потенціалу ОПГ став невірний вибір мети. Під цим автор розуміє, що метою роботи було виконання плану (завдання) заготівельного обороту, а не мобілізація апарату на повне використання потенційних можливостей ОПГ області.

Таблиця 2

Надійність (ефективність) окремих елементів,
 підсистем та торгово-закупівельних комплексів у цілому
 (на прикладі Полтавської області)

	R^1	R^2	R^3	R^4	R^5	R^6	R_1	R_{15}	R_{16}	R_c
М'ясо	0,63	0,99	0,99	0,56	0,69	0,99	0,51		0,48	0,0993
Фрукти	0,99	0,99	0,98	0,54	0,87	-	0,51		-	0,1825
Овочі	0,98	0,99	0,99	0,45	0,88	-	0,51	0,640		0,1268

де: R_c - надійність функціонування ТЗК у цілому;

R^n - надійність функціонування підсистем ($n=1;2;3;4;5;6$);

R_n - надійність функціонування елементів ($n=1;15;16$);

Із цих розрахунків можна зробити висновок про те, що ТЗК мають значні по обсягу потенційні можливості, які використовуються у ТЗК "М'ЯСО ТА ЖИВНІСТЬ" лише на 9,93%, у ТЗК "ФРУКТИ" - на 18,25%, у ТЗК "ОВОЧІ" - на 12,68%.

4. Розрахунок показника надійності функціонування ТЗК дозволяє не тільки оцінити величину невикористаних можливостей та виявити граничний розмір потужності даного регіону, він дозволяє одержати результати, які можна використати при управлінні торгово-закупівельними комплексами.

Доведено, що надійність кожного ТЗК залежить від надійності складових елементів та підсистем, внаслідок чого, прийнявши стратегію на підвищення надійності ТЗК в цілому, виявлені найбільш "вузькі місця" цієї системи.

Аналіз дозволив виявити багато схожих проблем у всіх трьох ТЗК, особливо, що стосується реалізації заходів щодо підвищення їх пра-

цеаездатності та безвідказності, тим більше, що вирішуючи проблему для одного комплексу, вдається тим самим вирішити паралельно проблеми і в інших комплексах.

Так, для усіх трьох комплексів необхідно:

підвищити надійність рівня товарності ОПГ з 0,51 до рівня 0,78; для частки продукції ОПГ, яка здається заготівельникам споживчої кооперації необхідна безвідказність не нижча 0,78.

Практично ідентичними для усіх ТЗК є елементи, що відображають ступінь надання транспортних послуг ОПГ при заготівлі та вивезенні сільськогосподарської продукції. Безвідмовність цього елемента повинна бути доведена до рівня не нижче 0,78-0,81.

Виявлено елементи, що відображають ту чи іншу специфіку ТЗК. Так, для ТЗК "ФРУКТИ" і в якійсь мірі ТЗК "ОВОЧІ" досить актуальною є проблема підвищення безвідказності і працездатності елемента, що характеризує міру забезпечення власників ОПГ тарою, надійність цього елемента необхідно збільшити з 0,14 до 0,81, майже у 6 разів. Вимагають значного підвищення рівня працездатності і елементи, що характеризують своєчасність закупівлі та вивезення продукції, особливо фруктів та овочів, бо зволікання та неорганізованість, порушення строків вивезення призводить до практично повної втрати товарного вигляду продукції.

Тому виявляється своєчасним та доречним звернути увагу на ті елементи та підсистеми, що являють собою "вузькі місця" торгово-закупівельних комплексів, а отже і основні резерви підвищення ефективності їх роботи.

Розглядаються причини утворення "вузьких місць" в ТЗК споживчої кооперації та економіко-організаційні шляхи їх усунення. На цій основі розроблені рекомендації по підвищенню ефективності роботи торгово-закупівельних комплексів.

5. Узагальнення даних анкетного обстеження виявило, що 64,7% опитаних заготівельників вважає, що продукції в ОПГ виготовляється достатньо. При цьому більшість із них вказали на значні невикористані резерви для збільшення їх виробництва (84,0% опитаних), а також закупівлі цієї продукції (84,9% опитаних).

Основними причинами, що стримують зростання товарної продукції ОПГ та збільшення обсягів її закупівлі, по даних аналізу поглядів респондентів, є:

відсутність у господарствах засобів малої механізації та надання допомоги по оранці землі;

недостатня допомога в наданні транспортних послуг;

відсутність гібридного насіння, сажанців та іншого посівного матеріалу, труднощі в забезпеченні молодняком худоби та птиці;

труднощі в придбанні та розширенні власного виробництва кормів, відсутність випасів.

Виходячи з цільової установки роботи заготівельних організацій споживчої кооперації, направленої на максимальне охоплення закупівлею товарної продукції ОПГ, важливим резервом, як встановлено проведеним дослідженням, є збільшення частки сільськогосподарської продукції, що закуповується системою споживчої кооперації. Засобом ліквідації цього "вузького місця" є підвищення рівня його надійності, тобто необхідно домогтися прямого та безпосереднього покращення роботи заготівельників з власниками ОПГ, бо виробничий потенціал подвір'їв досить високий і до кінця не використовується, а значна частина продукції реалізовується минаючи канали торгово-закупівельних комплексів.

Аналіз матеріалів дослідження показує, що недоліки в закупівельно-заготівельній діяльності сприяють зростанню значення ринків, як джерел збуту сільськогосподарської продукції, особливо

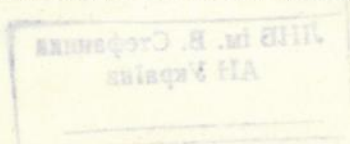
м'яса, фруктів та овочів. Багато видів продукції, які виробляються в ОПГ не закупаються взагалі, або закупаються не в значній кількості. До такої продукції відносяться: гарбузи, абрикоси, ягоди, зелень, капуста, мед, квасоля, сухофрукти, птиця, кролі та ін. Практично не закупаються ранні овочі (огірки, картопля) та зелень.

Умови та організація закупівлі, що існують, є малоеластичними у відношенні закупівельних цін, вимог до якості та асортименту, строках заготівлі та вивезення, інформації і т.ін. Показано, що ці обставини в умовах ринкових відносин набувають вирішального значення, бо боротьба на ринку сільськогосподарської продукції постійно загострюється. Регіон звичної закріпленої закупівельної зони набуває розмитих кордонів, втрачає свою чіткість. Збільшується закупівля продукції заготівельниками не лише сусідніх регіонів та областей, а також і заготівельниками інших держав та посередників. Інертність торгово-закупівельної діяльності організацій споживчої кооперації веде до скорочення їх ролі в загальному обсязі закупівлі продукції, що виробляється в ОПГ.

Проведене анкетне обстеження виявило, що основними чинниками нездачі власниками своєї продукції заготівельним організаціям споживчої кооперації є: не достатньо отримано врожаю; не влаштувала закупівельна ціна; не знали, що цю продукцію закупають; ніколи не займались виробництвом цього виду продукції; ніде та нікому було здавати вироблену продукцію; не було надлишків.

З метою найбільш повного використання особистих підсобних господарств в задоволенні потреб населення в сільськогосподарській продукції заготівельним організаціям доцільно проводити комплекс заходів, який включає в себе:

вивчення та збільшення охоплення ресурсів надлишків сільськогосподарських продуктів шляхом укладання договорів;

визначення обсягів та видів виробничої допомоги, якої потребують власники ОПГ;

надання допомоги населенню в придбанні насіння та садівного матеріалу, молодняка худоби та птиці племінних тварин, кормів, добрив та ядохімікатів, садово-огороднього інвентарю та засобів малої механізації;

розвиток постійної, сезонної та пересувної заготівельної мережі, виділення та закріплення малогабаритного транспорту за заготівельними пунктами, заготівельниками;

комплектація заготівельних пунктів кваліфікованими кадрами; забезпечення своєчасної прийомки, вивезення та збуту продукції; своєчасна підготовка пунктів до сезону, забезпечення їх тарою, інвентарем, інструкціями, встановлення зручних для населення графіків роботи заготівельних пунктів, форм розрахунків за продукцію.

Здійснення цих заходів дозволить зміцнити економічні зв'язки власників ОПГ з заготівельними організаціями споживчої кооперації, стати надійними партнерами у спільному вирішенні продовольчої проблеми.

6. На основі теорії рангової кореляції об'єктивно аналізуються зформовані реальності, відображені у свідомості експертів по даному питанню.

Відповідність оцінок експертів вимірюється коефіцієнтом конкордації (коефіцієнтом узгодженості):

$$W = 12 S / m^2 (n^3 - n)$$

де: n - число рангів у кожній послідовності признаков, що характеризують цікаві для нас явища;

m - число експертів, що взяли участь у експерименті (у даному випадку їх 3, які позначені: Д - директор, Б - головний бух-

галтер, Е - головний економіст);

S - сума квадратів відхилень від середнього рангу.

Коефіцієнт конкордації W служить виміром спільності міркувань експертів. Якщо всі ці міркування співпадають, то $W = 1$. Якщо розбіжність між ними досить велика, то коефіцієнт конкордації складає малу величину. Збільшення W від 0 до 1 вказує, що розбіжність між відхиленнями від середнього рангу "посилається" і у цьому проявляється все більша узгодженість рангів (міркувань).

При вибірковому виявленні поглядів у сфері найбільш компетентних працівників (директорів, економістів, бухгалтерів коопзаготпромів) відносно ефективності існуючої системи матеріального стимулювання здавачів сільгосппродукції, використовуючи методи рангової кореляції при досить високій злагодженості поглядів опитуваних експертів (коефіцієнт конкордації дорівнює 0,76) встановлено, що існуючу систему матеріального заохочення здавачів сільгосппродукції можна вважати задовільною.

Погляди експертів відносно критерія, за яким повинні бути встановлені та нагороджені переможці серед здавачів сільськогосподарської продукції, неоднозначні (коефіцієнт конкордації - 0,32). Кожен третій висловився на користь такого критерію, як річна загальна кількість зданої сільгосппродукції у натуральному вимірі (кг, літрах, головах), 18,8% - за загальну річну кількість зданої сільгосппродукції у грошовому вимірі і така ж кількість експертів вважає критерій повноти виконання умов договору по всіх пунктах, що заслуговують уваги.

Те, що перевага надається валовому показнику, є наслідком того, що в свідомості робітників заготівлі міцно вкорінився валовий, кількісний підхід без врахування факторів інтенсифікації та якості продукції, що здається.

В дисертації обгрунтовано, що більш сучасними стали б такі критерії, як здача сільськогосподарської продукції на 1 кг. покупних кормів. Цей показник дозволить виявити найбільш продуктивні господарства, ініціативних та працелюбних робітників, зняти гостроту проблеми комбікормів, ввести в експлуатацію кинуті та непридатні землі.

Погляди ж експертів відносно величини та виду заохочення (приза) переможцям при досить високому коефіцієнті конкордації - 0,883, склалися таким чином:

- а) видача грошової винагороди (36,4%);
- б) винагородження молодняком худоби та птиці (29,8%);
- в) заохочення транспортними засобами (21,5%).

7. Проведені автором дослідження показали, що приріст корисного ефекту (у вигляді збільшення обсягу заготівельного обороту, прибутку) виявляється можливим не тільки при збільшенні застосованих ресурсів, а насамперед за рахунок більш повного використання внутрішніх резервів ТЗК, саме цей приріст може бути досягнутий при більш повному та глибокому вивченні причин та джерел втрат, розрахунку величини втрачених можливостей за причиною об'єктивної неінформованості, бо весь господарський механізм заготівлі, направлений на виконання валових показників, не вимагав і до цього часу не вимагає більш повного використання виробничого потенціалу особистих підсобних господарств.

Тому усвідомлення факту втрати значної вигоди у результаті ігнорування необхідності будувати роботу заготівельного апарату на максимальне використання виробничого потенціалу ОПГ і є важливим корисним результатом приведеного дослідження.

Основним економічним та соціальним наслідком реалізації рекомендацій є збільшення продукції особистих підсобних господарств за рахунок підвищення інтенсивності їх діяльності, що в умовах неспри-

ятливої демографічної ситуації у сільській місцевості допоможе нарощувати виробництво та закупівлю і при скороченні частки особистих підсобних господарств, що займаються виробництвом та збутом сільськогосподарської продукції.

Автор брав участь у таких наукових розробках Полтавського кооперативного інституту і Українського науково-дослідного інституту торгівлі та громадського харчування:

47/86 Разработка методических указаний по планированию доходов, издержек обращения и производства (себестоимости) и прибыли по отраслям деятельности потребительской кооперации. Полтава, 1988 г, N гос. регистрации 01870045646.

48/87 Подпрограмма "Качество заготавливаемых и перерабатываемых сельхозпродуктов" целевой комплексной программы "Качество". Полтава, 1988 г, N гос. регистрации 01870088656.

63/89 Разработка методических рекомендаций по организации внутреннего хозрасчета в заготовительно-перерабатывающей деятельности потребительской кооперации. Полтава, 1990 г, N гос. регистрации 01890074656.

Разработка методических рекомендаций по изысканию возможностей увеличения товарных ресурсов в Талды-Курганской области в условиях территориального самоуправления. Киев, 1992 г, N гос. регистрации 01910003178.

Автором опубліковано за темою дисертації такі наукові праці:

1. Совершенствование планирования доходов коопзаготпромов// Роль потребительской кооперации в осуществлении социально-экономической политики партии (Тезисы докладов областной научно-теоретической конференции). -Полтава,1988, (в співавторстві).

2. Роль внедеревенского рынка в формировании продовольственных ресурсов// Экономика торговли.-Киев: Техника.-1991, (в співав-

торстві).

3. Создание экономических условий для перевода консервных предприятий на аренду// Проблемы совершенствования бухгалтерского учета в отраслях деятельности потребительской кооперации (Методические рекомендации в помощь слушателям факультета повышения квалификации и студентам института) - Полтава, 1990.

АННОТАЦІЯ

Верезомская Ирина Георгиевна "Экономико-организационные пути увеличения закупок сельскохозяйственных продуктов в хозяйствах личного сектора" диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.05 - экономика торговли и услуг.

Защита состоится _____ 1995 года в Украинском государственном научно-исследовательском институте маркетинга и внешне-экономической информации /УГИИМВЕИ/.

В диссертации комплексно на основе системного подхода исследуется организация закупок сельскохозяйственных продуктов в хозяйствах личного сектора и совершенствование экономико-организационных путей их увеличения в условиях перехода к рыночным отношениям.

В результате исследования разработаны методические рекомендации по повышению эффективности работы торгово-закупочных комплексов в условиях перехода к рыночным отношениям.

Verezomskaya Irina Georgievna "Economic and organizational ways for increasing the purchase of agricultural products from individual homesteads; the thesis requirement for the candidate degree in economics, speciality 08.07.05 - economics of trade and services.

Candidate's degree thesis defence is to take place on _____, 1995 at the Ukrainian State Scientific Research Institute of Marketing and Foreign Economic Information.

The thesis is based on a systematized, comprehensive investigation of ways to increase and improve the purchase of agroproducts from private sector farms (individual homesteads) under the current traditional conditions of economic market relations.

The investigation resulted in developing methodical recommendations for increasing the operation efficiency of trade and purchasing complexes under the current conditions of transition to market relations.

Підписано до друку 19 квітня 1995р. Обл. вид.арк.-1.0

Тираж 85 примірн., замовлення N 41

Ротапринтна дільниця УЛНДІМЗЕІ, квітень 1995 р.

Ab 35.33

0048400

AB 32.333

The study is based on the investigation of ways to improve and improve the purchase of goods from private sector (individual households) under the current transitional conditions of economic relations.

The investigation resulted in the following recommendations for increasing the operation efficiency of household purchasing circles under the current conditions of transition to market relations.

Submitted to the Ministry of Economy, 1995. 100 pages.

Prepared by the Ministry of Economy, 1995.